

Vilka beslut fattades inför förändringarna?

Arbetet med en genomgripande översyn på skolans område startade år 1989 och ledde fram till ett antal grundläggande beslut.

Propositionen 1988/89:4 Skolans utveckling och styrning

Redan hösten 1988 hade dock riksdagen beslutat att skolan i framtiden skulle präglas av en utveckling **från regelstyrning mot målstyrning** med färre regler och tydligare mål. Staten skulle ha ett samlat övergripande ansvar och lägga fast generella och riksgiltiga mål för skolan. Kommunerna skulle ha ansvaret för att organisera och genomföra verksamheten i skolan. Detta var ett principuttalande som angav i vilken riktning förändringsarbetet skulle gå.

Propositionen 1989/90:41 Om kommunalt huvudmannaskap

Hösten 1989 beslutade riksdagen att den **statliga regleringen av lärartjänster m.m. skulle upphöra**. Beslutet innebar att kommunerna fick ett odelat arbetsgivaransvar för all personal i skolan. Därmed skapades också förutsättningar för att radikalt förändra statsbidragssystemet för skolan.

Propositionen 1990/91:18 Ansvar för skolan

I statsbidragsfrågan beslutade riksdagen hösten 1990, ett beslut som innebar att statsbidraget inte längre beräknades på grundval av lärarlönerna. Redan drygt ett år senare, våren 1992, var det dags att **lägga in statsbidraget för skolan i det generella statsbidraget till kommunerna**, det s.k. kommunala utjämningsbidraget. Från den 1 januari 1993 beslutar varje kommun vilka resurser som skolverksamheten i kommunen disponerar. Politikerna i kommunen har att väga skolans resurser mot resurser för andra verksamheter i kommunen. Staten ger inte annat än i undantagsfall bidrag som direkt går till skolan.

Samtidigt med beslutet i statsbidragsfrågan hösten 1990 fattade riksdagen de avgörande besluten om fördelningen av ansvaret för skolan mellan stat och kommun. Besluten innebar att **staten styr genom att lägga fast riksgiltiga mål och riktlinjer för skolan. Kommunerna svarar för att verksamheten genomförs enligt dessa mål och riktlinjer**. De har stor frihet att besluta hur skolan skall organiseras.

Propositionerna 1992/93:220 Om en ny läroplan för grundskolan och 1992/93:250 Om en ny läroplan för gymnasieskolan m. M.

Principbeslut om nya och förändrade läroplaner för samtliga skolformer fattades av riksdagen i december 1993. Samtidigt fattades beslut om timplaner för grundskolan och ett **nytt betygssystem för hela skolväsendet**. Regeringen har nyligen fullföljt riksdagsbeslutet genom att bl.a. utfärda nya läroplaner samt kursplaner för grundskolan. Därmed är arbetet med den förändrade ansvarsfördelningen inom skolan i princip avslutat.

Varför har styrningen av skolan förändrats?

Behovet av att rationalisera och effektivisera statsförvaltningen blev allt mera påtagligt under 80-talet. En minskning av administrationen och av kostnaderna för den behövdes för att det i stället skulle vara möjligt att utveckla den verksamhet som administrerades.

Medborgarna ville också ha bättre insyn i och inflytande över den offentliga verksamheten. De ville ha möjligheter att påverka tillgång till och kvalitet på service och tjänster samt form och innehåll i den offentliga verksamheten.

Skolan är en av de största offentliga verksamheterna och berör många människor. Intresset för hur utbildningen för barn, ungdomar och vuxna utvecklas och förbättras har alltid varit stort.

Skolan har sedan länge varit starkt centralt styrd. Förklaringen till detta står att finna i de genomgripande reformer som riksdagen och regeringen genomförde under efterkrigstiden. Reformerna gällde bl.a. genomförande av grundskolan och av en gymnasieskola som innefattade både teoretiska utbildningar och yrkesutbildningar. Genom en stark styrning ville statsmakterna försäkra sig om att reformerna verkligen skulle få genomslag överallt i landet. Kort sagt rörde det sig om att alla barn skulle få en god och likvärdig utbildning, oavsett var de bodde i landet, i vilken skola de gick eller i vilken social miljö de växte upp.

Regleringen, som med tiden växte och blev allt mera detaljerad, kom så småningom att upplevas som onödig och som ett hinder för utvecklingen. Försök till avreglering och decentralisering av beslut gjordes under 70-talet och början av 80-talet. Den generella frihet som t.ex. 1980 års läroplan för grundskolan gav skymdes av de detaljregler, råd och anvisningar som fanns. Dessa kunde lägga en förlamande hand över utvecklingskraften i skolan.

Den oklara ansvarsfördelningen inom skolan bidrog till en allmän föreställning att skolans verksamhet var svår att påverka. Läroplanerna och andra bestämmelser vände sig inte heller till bestämda företrädare för skolan. Adressaterna var anonyma och budskapen stundom oklara.

Den centrala och regionala statliga administrationen var omfattande och kostnadskrävande. Kostnaderna för den måste minskas samtidigt som den måste göras effektivare.

Skolan blev det första område inom statsförvaltningen som utsattes för en genomgång och granskning av sättet att från statens sida styra en verksamhet.

Ansvaret för stat, kommun och enskild skola

- mål- och resultatorienterad styrning

Statens styrning

Sättet att styra skolan genom centralt utformade bestämmelser samt detaljerade regler och anvisningar har nu övergetts för en s.k. mål- och resultatorienterad styrning. Denna styrning innebär att riksdagen och regeringen anger riksgiltiga mål och riktlinjer för arbetet i skolan. Dessa mål och riktlinjer skall gälla för alla skolor och skall garantera att utbildningen i landet blir likvärdig.

Det kommunala driftansvaret

Inom de ramar som staten anger är det kommunerna som har huvudansvaret för verksamheten. Kommunerna har stor frihet att avgöra hur verksamheten skall organiseras för att de riksgiltiga målen skall uppnås. Kommunerna skall svara för att skolan får de resurser och de förutsättningar i övrigt som behövs. Detta är det politiska ansvaret på kommunnivå.

Ansvaret i den enskilda skolan

Med utgångspunkt i de riksgiltiga målen och riktlinjerna och med de redskap och förutsättningar som kommunen ger är det rektor och lärare som i samarbete med eleverna skall ge skolarbetet struktur och innehåll. De skall också bestämma målen för undervisningen. Detta är det professionella ansvaret i skolan.

All personal i skolan skall bidra till att skolans mål uppfylls, även om huvudansvaret vilar på rektor och lärare. De som arbetar i skolan har stor frihet att i samarbete med eleverna organisera och lägga upp arbetet och att välja arbetssätt och arbetsformer. Även ansvaret att utveckla och förbättra undervisningen ligger på den enskilda skolan. *Denna förändrade fördelning av ansvaret för arbetet i skolan är en grundsten i reformen.*

Resultatredovisningen

Den andra grundstenen är resultatredovisningen. Eftersom riksdagen och regeringen har ett övergripande nationellt ansvar för skolans resultat och skolans utveckling, måste verksamheten i skolan kunna följas och utvärderas. En sådan uppföljning och utvärdering skall ske på alla nivåer i skolsystemet. Den skall ligga till grund för nya beslut om hur målen skall uppnås och vara en ständig källa till förnyelse och förbättringar.

Kommunerna är skyldiga att lämna uppgifter om skolan och delta i utvärderingen av den. Det är Skolverkets uppgift att sammanställa uppgifterna och svara för rapporteringen av tillståndet i skolan till regeringen. Rapporterna bygger, förutom på kommunernas uppgifter om skolan, på Skolverkets egna undersökningar.

Bilden av skolan

Skolverkets första rapport om tillståndet i skolan lämnades till regeringen i september 1993 i samband med den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1994/95-1997/98.

En nationell utvecklingsplan

Med bl.a. denna rapport som grund har regeringen i en skrivelse till riksdagen redovisat vilka frågor som regeringen anser vara särskilt angeläget att arbeta med under de närmaste åren. Riksdagen kommer att behandla skrivelsen under senvåren 1994.

Rapport och ställningstaganden av detta slag återkommer vart tredje år.

Från www.skolverket.se/fakta/ansvar/index.shtml